

НАСТУПНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВНІСТЬ ДЕРЖАВНИХ СТАНДАРТІВ ПОЧАТКОВОЇ ТА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Алла Богуш

Одеса

У статті подано аналіз змісту нової редакції БКДО в аспекті його наступності з ДСПО.

Ключові слова: базовий компонент дошкільної освіти, державний стандарт початкової освіти, компетенція, освітні лінії, наступність.

Кінець ХХ ст. ознаменувався уведенням в освітянський простір Державних стандартів освіти на всіх її рівнях від дошкілля до вищої школи.

Державний стандарт освіти це зведення норм і положень, що визначають державні вимоги до освіченості особи на рівні початкової, базової і повної загальної середньої освіти та гарантії держави в її досягненні громадянами [3, с. 178]. Як бачите, у запропонованому визначенні не йдеться про дошкільну ланку освіти. Повернемося до історії. Вперше постало питання про необхідність визначення державного стандарту дошкільної освіти в Державній національній програмі «Освіта» (Україна ХХІ ст.), яка і ввела в науковий обіг новий педагогічний і науковий термін «Базовий компонент дошкільної освіти» (1992 рік). Метою його розробки було визначення державних вимог до змісту, рівня та обсягу дошкільної освіти, які б стали основою оцінки певного освітнього рівня, встановлення норм, які узгоджують інтереси дитини й потреби суспільства щодо освіченості особистості.

Отже, об'єктом стандартизації у БКДО виступив зміст освіти, тобто знання, вміння і навички, якими повинна оволодіти дитина на межі дошкільного і молодшого шкільного віку [1, с. 5].

Перший варіант БКДО було введено в педагогічний обіг у 1998 році. За Законом України «Про освіту» державні стандарти освіти поновлюються кожні 10 років. Зауважу, що за 10 років чинного БКДО так і не було

розроблено базової програми дошкільної освіти. Дошкільні навчальні заклади працювали за чинними варіативними програмами («Малює», «Дитина», «Дитина в дошкільні роки» та тематичними програмами). Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі», яку повинно було опублікувати за наказом МО через 2 роки після прийняття БКДО, на жаль, була опублікована тільки після завершення терміну дії БКДО у 2008 році, яка до того ж не відповідає ні за своєю назвою, ні за змістом чинному БКДО, до того ж чомусь для більшої вагомості їй приписали статус Державної, термін дії її завершується з прийняттям нової редакції БКДО.

Метою нової редакції БКДО виступило на основі узагальнення наукових досягнень учених і передового досвіду дошкільної практики насамперед уникнути перевантаження дитини складними для її віку, частковими й випадковими знаннями і водночас забезпечити кожній дитині достатній рівень розвитку і соціальної адаптації до нового статусу – учня початкової школи. До розробки нової редакції БКДО було залучено широкий загал практиків і провідних науковців.

Засадами нової редакції Базового компонента дошкільної освіти виступили:

- визнання самоцінності дошкільного дитинства, його особливої ролі в розвитку особистості;
- розуміння необхідності збереження дитячої субкультури;
- надання пріоритету повноцінного проживання дитиною сьогодення у порівнянні з підготовкою до майбутнього етапу життя;
- виявлення поваги до дитини, врахування індивідуального особистого досвіду дошкільника;
- компетентнісний підхід до розвитку дитини, формування особистісної зрілості дитини, її базових якостей;
- надання пріоритету соціально-моральному розвитку особистості, формування у дітей уміння узгоджувати особисті інтереси з колективними;

- формування у них цілісної, реалістичної картини світу; основ світогляду.

Керуючись принципом наступності змісту дошкільної і початкової ланок освіти, було внесено певні зміни як до змісту БКДО, так і до його структури. Як і в початковій школі, зміст БКДО визначено на основі компетентнісного підходу відповідно до вікових можливостей дітей, що реалізуються в освітньому просторі, спрямованому на досягнення соціально закріпленого результату (заданої норми, вимог до розвиненості, вихованості та навченості дитини), що зумовлює необхідність чіткого визначення життєво важливих компетенцій (дитина знає, обізнана, розуміє, уміє, усвідомлює, здатна, застосовує, виявляє ставлення, оцінює). Компетентнісний підхід орієнтує на *цілісний розвиток* дитини, підкреслює важливість закладання в дошкільному віці фундаменту для набуття на подальших вікових етапах розвитку спеціальних знань та вмінь. Увага педагога має спрямовуватися на головні лінії розвитку фізичного та морально-духовного здоров'я, особистісних цінностей як своєрідного внутрішнього стрижня, формування навичок практичного життя, та сприйняття розвитку *індивідуальності* дитини.

Набуття різних видів компетенцій дитиною дошкільного віку відбувається в різних видах дитячої діяльності: ігровій (провідній для дітей дошкільного віку), сенсорно-пізнавальній, навчально-ігровій, театральній, мовленнєвій, художньо-мовленнєвій, образотворчо-продуктивній, художньо-практичній, соціокультурній та ін.).

При підготовці БКДО виникла дискусія, що ж є результатом освіти у випускника ДНЗ – набуті компетентності чи компетенції. Відповідно до визначення цих понять провідними вченими України, Н. М. Бібік і О. Я. Савченко, які визначають компетентність у навчання як «коло питань, у яких людина добре розуміється, які вона набуває не тільки під час вивчення предмета, а й за допомогою засобів неформальної освіти внаслідок впливу середовища» [3, с. 408] і розглядають її як «особистісну якість, інтегровану

здатність особистості, яка охоплює не тільки знання, вміння, навички, а й попередній досвід, цінності, ставлення, які можуть цілісно реалізуватися тільки в процесі конкретної навчальної ситуації [4].

За Н. М. Бібік, компетенція – це соціально закріплений результат, наперед задана соціальна норма (вимога) до освітньої підготовки дитини, необхідної для її якісної продуктивної діяльності, це її уміння, навички, знання, це не особистісна якість. Ознакою компетенції є її специфічний предметний характер – освітні галузі, змістові лінії [3, с. 409].

У цьому зв'язку на відміну від ДСПО, який зорієнтовано на набуття учнями ключових компетентностей, стандарт ДО з урахуванням віку дітей і їхнім обмеженим досвідом обмежується освітніми компетенціями, тобто суспільно визнаним рівнем знань, умінь, навичок, цінностей, ставлень у певній сфері життєдіяльності дитини. У цьому ми вбачаємо один із шляхів забезпечення наступності між двома ланками освіти.

Подальший індивідуальний шлях розвитку особистості дитини продовжується в початковій школі. Підготовка дітей до школи має відповідати вимогам та критеріям оцінки *дошкільної зрілості* дитини. Така підготовка передбачає фізичний, емоційний, пізнавальний і особистісний розвиток дитини, готовність до взаємодії з довколишнім світом, розвиток специфічних видів діяльності дошкільників, які визначають і забезпечують легку адаптацію дитини до нового соціального статусу і є фундаментальними для дошкільного дитинства.

Сукупність розвитку психічних якостей в означених напрямках: - емоційний і мотиваційний розвиток; - інтелектуальний і мовленнєвий розвиток; - розвиток довільної поведінки, складає психологічну зрілість дошкільника, його готовність до систематичного навчання в школі. Динаміка особистісних змін дошкільника – від елементарних уявлень та позитивного ставлення дитини до свого внутрішнього світу думок, почуттів, мрій, бажань, мотивів, планів, ідеалів, цілей, прагнень – до становлення основ її світогляду, свідомості. Сформованість самосвідомості, адекватної ідентифікації себе зі

своїм «Я», уміння співвідносити свої бажання, можливості та прагнення до здійснення цілей діяльності, здатність уявляти себе в минулому, теперішньому, майбутньому часі, орієнтуватись у своїх основних правах і обов'язках – характеризує психологічну дошкільну зрілість дошкільника.

Вперше, як і ДСПО, Базовий компонент визначає зміст і структуру дошкільної освіти за допомогою інваріантної і варіативної складових, які подано у змісті БКДО.

Інваріантна складова змісту дошкільної освіти формується на державному рівні і є обов'язковою для всіх дошкільних навчальних закладів незалежно від їх підпорядкування та форм власності. Інваріантну складову змісту дошкільної освіти систематизовано так само як й інші державні стандарти за освітніми змістовими лініями: «Особистість дитини», «Дитина в соціумі», «Дитина в природному довкіллі», «Дитина у світі культури», «Гра дитини», «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», «Мовлення дитини», що дозволяє реалізувати принцип дитино центризму, особистісно зорієнтований підхід та забезпечує неперервність змісту освітніх ліній дошкільної і початкової ланок освіти.

Виключення з інваріантної складової будь-якої з освітніх галузей порушує цілісність розвитку дитини на рівні дошкільної освіти і наступність її в початковій школі.

Організація життєдіяльності дітей з урахуванням освітніх змістових ліній, що включені до інваріантної та варіативної складових, дає змогу забезпечити належний рівень соціально-особистісного розвитку дітей дошкільного віку в структурі неперервної освіти. Освітня лінія **«Особистість дитини»** передбачає: формування позитивного образу «Я», створення бази особистісної культури дитини, її активної життєдіяльності.

На кінець дошкільного періоду життя в дитини мають бути сформовані базові якості особистості: довільність, самостійність і відповідальність, креативність, ініціативність, свобода поведінки і безпечність, самосвідомість, самоствавлення, самооцінка.

Зміст освітньої лінії **«Дитина в соціумі»** передбачає формування у дітей навичок соціально прийнятої поведінки, вміння орієнтуватись у світі людських відносин, готовності співпереживати та співчувати іншим.

Зміст освітньої лінії **«Дитина у природному довкіллі»** містить доступні дитині дошкільного віку уявлення про природу планети Земля та Всесвіту, розвиток емоційно-ціннісного та відповідального ставлення до природного довкілля. Природнича освіченість передбачає наявність уявлень дитини про живі організми і природне середовище, багатоманітність явищ природи, причинно-наслідкові зв'язки у природному довкіллі та взаємозв'язок природних умов, рослинного і тваринного світу, позитивний і негативний вплив людської діяльності на стан природи.

Освітня лінія **«Дитина у світі культури»** передбачає формування почуття краси в її різних проявах, естетичного ставлення до життя, розвиток творчих здібностей, формування елементарних трудових, технологічних та художніх навичок, самостійності, культури та безпеки праці.

Освітня лінія **«Гра дитини»** передбачає розвиток творчих здібностей, самостійності, ініціативності, організованості, вільної самостійної ігрової діяльності дітей та формування стійкого інтересу до пізнання довкілля і реалізації себе в ньому.

Освітня лінія **«Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі»** передбачає сформованість доступних для дитини дошкільного віку уявлень, що відображають ознаки, властивості та відношення предметів і об'єктів довколишнього світу. Показником сформованості цих уявлень є здатність дитини застосовувати отриманні знання у практичній діяльності (ігровій, трудовій, сенсорно-пізнавальній та ін.), оволодіння способами пізнання дійсності, розвиток у неї наочно-дієвого, наочно-образного, словесно-логічного мислення та формування елементарних математичних уявлень.

Освітня лінія **«Мовлення дитини»** передбачає засвоєння дитиною культури мовлення та спілкування, елементарних правил користування мовою у різних життєвих ситуаціях. До складу БКДО введено і вивчення

української мови як державної в дошкільних навчальних закладах, що передбачає залучення дітей інших національностей, які є громадянами України, до оволодіння українською мовою як державною на рівні вільного спілкування з іншими дітьми і дорослими, виховання інтересу та позитивного ставлення до української мови.

Кожна освітня змістова лінія Базового компонента дошкільної освіти завершується узагальненим визначенням результату освітньої роботи – сформованістю певного виду компетенцій.

Варіативна частина передбачає освітні лінії «Іноземна мова», «Комп'ютерна грамота», «Хореографія», «Шахи» та ін. **Варіативна складова змісту дошкільної освіти** визначається дошкільним навчальним закладом з урахуванням особливостей регіону, навчальних закладів, індивідуальних освітніх запитів дітей та (або) побажань батьків, або осіб, які їх замінюють.

Отже, вперше спостерігається наступність в освітніх лініях ДСПО і БКДО.

Щодо програмно-методичного забезпечення реалізації БКДО, то в тексті документа зазначене таке: БКДО – це Державний стандарт дошкільної освіти України, який реалізується програмами та навчально-методичним забезпеченням, що затверджується МОНмолодьспорту України. Відповідно внесені зміни і до закону України «Про дошкільну освіту».

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти. – К.: «Дошк. вих.» - 1999.
2. Державний стандарт початкової загальної освіти. – інформаційний збірник МОН України. – 14-15 / 2011. – К.: Пед. преса, 2011.
3. Енциклопедія освіти. / Гол. ред. В. Г. Кремень. - К.: Юрінком Інтер, 2008.
4. Савченко О. Я. Новий Держстандарт для початкової школи: від задуму до реалізації. – Пед. газета. - № 1 (210) – січень, 2012.

В статье представлен анализ содержания новой редакции БКДО в аспекте преемственности с ГСНО.

Ключевые слова: базовый компонент дошкольного образования, государственный стандарт начального образования, компетенция, образовательные линии, преемственность.

In the article the analysis of content of BCPE new wording in the aspect of succession with SSPE has been represented.

Key words: base component of preschool education, state standard of primary education, competence, educational lines, succession.